

РЕЦЕНЗІЯ

кандидатки політичних наук, доцентки,
доцентки кафедри соціології та соціальної роботи
Національного університету «Львівська політехніка»

Школяр Мар'яни Володимирівни

на дисертаційну роботу **Назар Наталії Іванівни** на тему:

**«Розвиток соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді та Україні:
порівняльний аналіз»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора
філософії зі спеціальності 231 «Соціальна робота»

Актуальність дисертаційної роботи.

В Україні на сьогодні відсутня єдина модель послуг й алгоритм роботи соціального працівника у закладах охорони здоров'я чи у сфері надання соціальних послуг, пов'язаних з потребами здоров'я; існує прогалина у підготовці соціальних працівників до роботи в системі охорони здоров'я; спостерігається недостатнє розуміння ролі соціальних працівників у допомозі населенню в зв'язку з особливостями здоров'я (нерозуміння клієнтами, медичними працівниками або й самими соціальними працівниками). Відповідно, існує потреба узагальнення й систематизації кращих практик соціальної роботи у сфері здоров'я інших країн, що мають чималий досвід у зазначеній царині, який можна інтегрувати у розбудову системи надання соціальних послуг у сфері здоров'я в Україні. Тому дисертаційне дослідження Назар Н.І., присвячене вивченню й порівнянню досвіду роботи соціальних працівників у сфері здоров'я у Канаді і в Україні, встановленню стану розвитку соціальної роботи в обох країнах, а також укладанню пропозицій щодо врахування як негативного досвіду (з метою попередження схожих помилок), так прогресивних напрацювань Канади у побудові вітчизняної системи надання соціальних послуг у сфері здоров'я є надзвичайно актуальним.

В Україні, як і у цілому світі, спостерігається тенденція посилення відмінностей та нерівності між людьми в їхній здатності досягти бажаного рівня здоров'я як добробуту внаслідок впливу численних глобальних соціальних

ризиків та локальних проблем політичного, економічного, соціального та ін. характеру. Міжнародний досвід підтверджує, що врегулювання цих проблем належить до поля відповідальності соціальної роботи, в суму числі соціальної роботи у сфері здоров'я. Слід зауважити, що особливої актуальності темі надають виклики, з якими стикнулась Україна впродовж останніх років – пандемія COVID-19, війна тощо, які підняли на поверхню цілий пласт проблем у сфері збереження здоров'я громадян, врегулювання яких потребує активного залучення соціальних працівників та формування чіткої моделі застосування соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні.

1. Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам. Структура дисертаційної роботи складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків, списку літератури та додатків. Загальний обсяг дисертації – 380 сторінок. Основну частину дисертації викладено на 196 сторінках. Робота містить: 8 таблиць, 6 рисунків, 10 додатків.

Дисертація написана державною мовою та оформлена у вигляді рукопису. Її оформлення відповідає вимогам, визначеним наказом МОН України №40 від 12.01.2017 р.

У *вступі* викладено актуальність теми дослідження, її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Науковий апарат дослідження визначено точно, відповідно до теми дисертаційної роботи, із врахуванням результатів вітчизняних і зарубіжних науковців та реальних потреб професійної діяльності.

У цій структурній частині роботи також схарактеризовано теоретико-методологічні основи, наукову новизну, теоретичне та практичне значення дослідження, розкрито особистий внесок здобувача, подано інформацію про апробацію результатів дослідження, його структуру та обсяг.

У *першому розділі* дослідження подано теоретичні та методологічні аспекти соціальної роботи у сфері здоров'я. На основі наукових джерел обґрунтовано зміст поняття «соціальна робота у сфері здоров'я» як діяльність спеціально підготовлених фахівців соціальної роботи до організації та надання соціальних

послуг як в закладах охорони здоров'я, так і в немедичних установах, що реалізується на засадах міждисциплінарного підходу й охоплює всі три рівні практики соціальної роботи. Встановлено, що теоретичну основу соціальної роботи у сфері здоров'я становлять екосистемна теорія (теорія екологічної перспективи), теорії сильних сторін та культурної компетентності. Визначено, що методологічні засади соціальної роботи у сфері здоров'я охоплюють підходи та ідеї милосердя, філософії позитивізму, конструктивізму, гуманізму, наукової благодійності, філософських професійних цінностей.

У *другому розділі* дисертації визначено практичні аспекти соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді та Україні. За результатами опрацювання історичних аспектів становлення соціальної роботи в Канаді, було встановлено основні тенденції розвитку соціальної роботи у сфері здоров'я в цій країні. З урахуванням останніх і чинника участі соціальних працівників у розв'язанні проблем, пов'язаних зі здоров'ям населення, як в медичних закладах, так і за їх межами, авторкою виділено сім основних періодів розвитку соціальної роботи у сфері здоров'я. Визначено, що сфера діяльності соціальних працівників передбачає оцінку, діагностику та «лікування» індивідуальних, міжособистісних та соціальних проблем, щоб допомогти особам, сім'ям, групам, громадам та організаціям досягти оптимального психосоціального та соціального функціонування.

У *третьому розділі* дисертаційної роботи обґрунтовано методологію емпіричного дослідження, його дизайн, методи та інструменти, а також представлено його результати. Визначено особливості сучасного канадського та українського досвіду соціальної роботи у сфері здоров'я. Проведено порівняльний аналіз канадських й українських практик соціальної роботи у сфері здоров'я, визначено їх спільні та відмінні риси. І нарешті, Назар Н. І. подано прогностичне обґрунтування розвитку практики соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні з урахуванням досвіду Канади.

Висновки дослідження структуровано репрезентують узагальнені положення дисертаційної роботи та розкривають внесок автора у розв'язання

представленої в дисертації проблематики. Вони чітко сформульовані та ґрунтуються на отриманих наукових та практичних результатах дослідження.

У списку використаних джерел – 203 найменування, з яких 108 англійською мовою. Оформлення списку відповідає вимогам бібліографічного опису відповідно до АРА стилю.

Додатки дисертації містять супровідні документи для організації емпіричного дослідження (запрошення, форму згоди, гайд інтерв'ю, опитувальник другого раунду емпіричного дослідження українською та англійською мовами), розроблені авторкою, а також: схематично оформлену авторську періодизацію розвитку соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді, список публікацій здобувачки та транскрипти інтерв'ю.

2. Достовірність та наукова новизна отриманих результатів дисертації. Дослідження дисертантки Назар Н. І. містить достовірні, аргументовані й обґрунтовані теоретичні положення наукової проблеми.

Зокрема подано авторське визначення та обґрунтовано зміст поняття «соціальна робота у сфері здоров'я» як діяльності спеціально підготовлених соціальних працівників щодо організації та надання соціальних послуг в закладах охорони здоров'я, немедичних установах і за їх межами (вдома), що реалізується на засадах міждисциплінарного підходу й охоплює всі три рівні практики соціальної роботи.

Назар Н.І., вказуючи на невпорядкованість та плутанину щодо вживань багатьох понять, пов'язаних із соціальною роботою у сфері здоров'я, проробила чималу роботу із уточнення базових понять та укладання концептуального апарату у зазначеній сфері. Зокрема, авторкою уточнено зміст понять «соціально-медичні послуги», «лікарняна соціальна робота», «медична соціальна робота», «міждисциплінарна команда фахівців здоров'я» тощо. Окрім цього наголошено на міждисциплінарності проблем здоров'я, що зумовлює міжпрофесійну співпрацю та застосування теоретичних основ різних спеціальностей водночас.

На основі вивчення та систематизації теоретичних засад та практик соціальної роботи у сфері здоров'я Канади, авторка запропонувала та обгрунтувала модель системи соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді як зразок ефективного розв'язання проблем клієнтів у контексті здоров'я, яку можна використати для розбудови схожої системи в Україні.

Беручи до уваги децентралізаційні процеси в Україні, а також те, що в нашій державі охорона здоров'я та соціальна сфера залишаються в різних відомствах, Назар Н.І. обгрутувала доцільність створення Центрів комплексного надання соціально-медичних послуг у громадах, інтегрованих у загальну організаційно-функціональну структуру територіальної громади, запропонувавши авторську модель такої структури.

У дисертації простежено генезу соціальної роботи у сфері здоров'я й обгрунтовано авторську періодизацію її розвитку.

Заслуговують на увагу результати авторського емпіричного дослідження, які, безумовно, вказують на новизну дисертаційного дослідження, а також науково-методичні рекомендації щодо прогностичного розвитку системи соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні на основі врахування кращих ідей канадського досвіду, шляхом запровадження змін у концептуальній, нормативній, управлінській, методичній, інформаційній складових, сформульовані Назар Н.І. на основі теоретичного та емпіричного наукового пошуку.

Отже, все вище зазначене підтверджує наукову новизну отриманих результатів дисертації.

3. Практичне значення отриманих результатів дисертації.

Дисертантка розробила та обгрутувала науково-методичні рекомендації щодо прогностичного розвитку системи соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні на основі врахування кращих ідей канадського досвіду, шляхом запровадження змін у концептуальній, нормативній, управлінській, методичній, інформаційній складових.

Важливо, що практичні результати дослідження можуть бути корисними для керівників центрів надання соціальних послуг в громадах, зокрема для організації та надання комплексних соціально-медичних послуг населенню громади; для практикуючих фахівців соціальної роботи, керівників державних і громадських організацій, що надають соціальні послуги, спрямовані на збереження здоров'я різних категорій населення.

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційна робота витримана в логіці наукового пошуку: розробка дизайну дослідження, його мета і завдання, положення наукової новизни і висновки дисертації логічно взаємопов'язані. Поставлені для вирішення наукової проблеми дослідницькі завдання є обґрунтованими і вирішені шляхом використання комплексу теоретичних та емпіричних методів дослідження.

Опрацювання наукової літератури дозволило дисертантці здійснити ґрунтовний системний аналіз науково-предметного поля проблеми, висвітлити теоретичні засади дослідження, сформулювати його вихідні положення, збалансувати науковий апарат. Науковий пошук спрямований на конкретні проміжні результати. Результати одержані авторкою самостійно.

5. Вичерпність викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях авторки. За тематикою дисертації опубліковано 13 наукових праць, з яких:

- 6 статей у фахових виданнях України (дві з них у співавторстві);
- 1 стаття у виданнях інших держав (у співавторстві);
- 5 наукових праць, які засвідчують апробаційні матеріали дисертації;
- 1 наукова праця, яка додатково відображає результати дисертації.

Наукові праці, опубліковані за тематикою дослідження, містять обґрунтовані наукові результати відповідно до поставлених завдань та характеризуються повним та якісним викладом матеріалів дисертації.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Відзначаючи серйозність, наукову добросовісність та цінність зазначеного дисертаційного дослідження, необхідно вказати також на деякі дискусійні положення та висловити зауваження та побажання.

1. У пункті дисертаційної роботи 2.1. на ст.77-81 авторка, вивчаючи історичний контекст розвитку соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді, виявляючи її сучасні тенденції, виділяє сім послідовних періодів, кожен з яких вирізнявся притаманними, зі злів авторки, «закономірностями». На нашу думку, термін «закономірність» не зовсім коректний у зазначеному випадку, оскільки означає об'єктивний, постійний і необхідний взаємозв'язок між предметами, явищами або процесами, що впливає з їх внутрішньої природи, сутності. У роботі йдеться, на наш погляд, про специфіку чи результат того чи іншого періоду.
2. У пункті 2.1., на нашу думку, варто було б підсумувати результати дослідження, отримані внаслідок аналізу та періодизації розвитку соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді в історичному розрізі, оскільки вони є цінними в контексті врахування цих результатів у подальшому формулюванні науково-методичних рекомендацій щодо прогностичного розвитку системи соціальної роботи у сфері здоров'я в Україні, які подані авторкою у пункті 3.5.
3. У пункті дисертаційної роботи 2.2. «Соціальна робота у сфері здоров'я: особливості інституціалізації в Канаді та Україні» зроблено акцент на дослідженні досвіду Канади щодо різних сторін реалізації соціальної роботи у сфері здоров'я, не вибудовані чіткі паралелі порівняння цих різних сторін у Канаді та Україні, український досвід у зазначеній сфері представлений недостатньо.
4. У додатках до дисертаційної роботи відсутня програма емпіричного дослідження, хоч її елементи містяться у розділі 3.1.

В цілому висловлені зауваження та рекомендації не зменшують високої оцінки наукового рівня дисертації.

7. **Висновок.** Цілісний аналіз дисертації Назар Наталії Іванівни «Розвиток соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді та Україні: порівняльний аналіз» та опублікованих за результатами дослідження наукових праць дає підстави для висновку, що дисертація є оригінальною, самостійною, цілісною, завершеною працею, яка містить наукову новизну, теоретичне і практичне значення, відповідає вимогам спеціальності «Соціальна робота».

Дисертація Назар Н. І. «Розвиток соціальної роботи у сфері здоров'я в Канаді та Україні: порівняльний аналіз» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 231 «Соціальна робота» (галузь знань 23 «Соціальна робота») відповідає вимогам, визначеним наказом Міністерства науки і освіти України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 р. № 40 і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого КМУ від 12.01.2022 р. № 44, що дає підстави для присудження Назар Наталії Іванівні наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 231 «Соціальна робота».

Рецензентка:

кандидатка політичних наук, доцентка,

доцентка кафедри соціології та

соціальної роботи

Національного університету

«Львівська політехніка»

М. В. Школяр

*Проректор з наукової роботи та
педагогічної роботи
соціальною роботою
к.т.н., доцент, професор
кафедри соціології та
та інформаційних систем*

